

“SÁNG TÁC TRANH ĐỒ HỌA”
MỘT LOẠI HÌNH CỦA MỸ THUẬT ỨNG DỤNG
“GRAPHICS PAINTING” – A KIND OF APPLIED ART

ThS. Nguyễn Thị Trúc Đào

Khoa công nghệ may & Thời Trang

Tóm tắt:

Sáng tác tranh đồ họa cung cấp phương pháp làm tranh khắc gỗ. Giúp sinh viên mở rộng kiến thức về chuyên môn nghệ thuật và sinh viên hiểu hơn về mối liên quan của nghệ thuật đồ họa - vẽ mỹ thuật - đồ họa vi tính.

ABSTRACT

Graphics painting provides woodcut method. To help students expand their knowledge of the art expertise and they understand the relationship graphic arts – fine art painting – computer graphics.

1. MỸ THUẬT ỨNG DỤNG (ĐỒ HỌA ỨNG DỤNG) – NGHỆ THUẬT ĐỒ HỌA & MỐI LIÊN HỆ CỦA CHÚNG

Mỹ thuật ứng dụng (applied art) là một loại hình của nghệ thuật, nhưng đến nay các định nghĩa về thuật ngữ này chưa được cụ thể, rõ ràng. Theo từ điển thuật ngữ mỹ thuật phổ thông cũng viết: “Mỹ thuật ứng dụng là cách viết tắt cho khái niệm: các nghệ thuật ứng dụng vào sản xuất công nghiệp”. Tùy vào cách hiểu và sử dụng từ mọi nơi có sự khác nhau, khoa mỹ thuật công nghiệp của trường Đại học Tôn Đức Thắng thì dùng từ “Đồ họa ứng dụng”. Dù là dùng từ nào thì mỹ thuật ứng dụng hay đồ họa ứng dụng cũng là mỹ thuật phục vụ vào nhu cầu cuộc sống của con người.

Các lĩnh vực thuộc mỹ thuật ứng dụng:

- Thiết kế đồ họa
- Tạo dáng công nghiệp
- Thiết kế thời trang
- Thiết kế nội thất
- Nghệ thuật trang trí.

Mỹ thuật ứng dụng được sử dụng máy móc hiện đại, kỹ thuật số, quay phim, chụp ảnh,.. nên thường gặp các sản phẩm của mỹ thuật ứng dụng có sự hỗ trợ của máy tính, máy in. Nhưng trước khi sản phẩm hình thành thì vẽ tay là công cụ tạo nên những phác thảo định

hình trước sản phẩm. Cho nên nói đến mỹ thuật ứng dụng thì không phải sáng tác tranh, nhưng sản phẩm là sự sáng tạo phục vụ cuộc sống. Chúng vẫn sử dụng ngôn ngữ đường nét rõ ràng kết hợp mảng màu sắc đơn giản trong không gian nhất định.

Tranh đồ họa (nghệ thuật đồ họa) là một loại hình nghệ thuật, mà người tạo ra các tác phẩm bằng kỹ thuật in ấn. Nên tác phẩm đồ họa thường mang tính sản xuất hàng loạt bản in nhằm phổ biến rộng rãi. Tranh đồ họa không giống các thể loại khác, nó có nhiều bản gốc, do số lượng tranh được in nhiều. Các loại sách báo, kẽ chữ, kí họa, áp phích,... cũng thuộc nghệ thuật đồ họa. Một bức tranh đồ họa đẹp ngoài các yếu tố chủ đề, bố cục và tạo hình thì cần chú ý đến kỹ thuật khắc và kỹ thuật in ấn.

Nghệ thuật đồ họa chia thành các thể loại:

- Đồ họa độc lập (đồ họa giá vẽ)
- Đồ họa máy tính
- Đồ họa ấn loát

Trong một xã hội phát triển, nghệ thuật đồ họa được tách thành hai hướng rõ rệt. Một hướng thể hiện tác phẩm bằng tay – sáng tác tranh (đồ họa độc lập). Hướng thứ hai có sự vận dụng máy móc thiết bị hiện đại tạo nên các sản phẩm như pa nô, áp phích, tem, bìa sách báo, tạp chí, name card, brochure, poster,... nhằm phục vụ nhu cầu quảng cáo, trình bày và làm đẹp sản phẩm đáp ứng nhu cầu thẩm mỹ của con người. Như vậy hướng thứ hai, các sản phẩm tạo ra cũng chính là sản phẩm của mỹ thuật ứng dụng. Cho nên, mỹ thuật ứng dụng hay nghệ thuật đồ họa thì chỉ khác nhau về tên gọi. Thực chất hai loại hình nghệ thuật này cùng chung một mục đích là tạo ra cái đẹp phục vụ nhu cầu tất yếu của con người. Chúng có cùng đặc trưng ngôn ngữ tạo hình: đường nét, màu sắc, ánh sáng,... thể hiện trên mặt phẳng, tạo không gian đôi lúc hai chiều (2D), có lúc ba chiều (3D) tùy vào mục đích sản phẩm. Vì thế, khi nói mỹ thuật ứng dụng hay nghệ thuật đồ họa thì không thể phân biệt rõ ràng, tách bạch hai loại hình nghệ thuật này. Chúng ta chỉ có thể phân biệt điểm giống nhau của cả hai loại hình này là cách thể hiện theo hai hướng: vẽ tay và vẽ máy tính. Vẽ tay thiên về lối tạo hình tạo không gian hai chiều. Vẽ máy thì có lúc nghiêng về việc tạo khối theo không gian ba chiều như các phần mềm Adobe photoshop, Adobe Illustrator,... Tóm lại, nghệ thuật đồ họa hay mỹ thuật ứng dụng, đều có những điểm chung là sự thể hiện đường nét rõ ràng, kết hợp mảng hình, màu đơn giản, ít màu,... Tạo nên nét đặc trưng riêng của ngôn ngữ đồ họa.

Riêng môn học vẽ mỹ thuật là môn học thuộc nghệ thuật trang trí, chủ yếu làm đẹp cuộc sống thông qua các vật dụng hàng ngày. Các hình vẽ là sự kết hợp đường nét với mảng

hình, tô màu. Là một dạng nghệ thuật trang trí, nên các hình vẽ thể hiện trên mặt phẳng tạo không gian 2 chiều (2D). Còn môn học đồ họa vi tính và thiết kế thời trang trên máy tính là sử dụng các phần mềm: corel draw, photoshop , Adobe Illustrator, thuộc về đồ họa máy tính. Cho nên cả ba môn học có chung đặc trưng ngôn ngữ tạo hình với nghệ thuật đồ họa và mỹ thuật ứng là sự kết hợp đường nét – mảng hình – màu sắc đơn giản, ít màu.

2. PHƯƠNG PHÁP SÁNG TÁC TRANH ĐỒ HỌA (KHẮC GỖ MÀU)

2.1. Phương pháp sáng tác tranh đồ họa được thể hiện các bước:

-Thực tế sáng tác: là quá trình người sáng tác đi tìm tư liệu, nguồn cảm hứng để khám phá những phong cảnh, con người, vẻ đẹp của quê hương đất nước,... Từ đó, tác giả ghi nhận lại các hình ảnh ấy bằng mọi hình thức: ký họa, ảnh chụp, ký ức trong đầu, quá trình sinh sống tiếp cận,...

-Chọn lọc, tư duy, tái hiện và sáng tạo: sau chuyến đi, tác giả chắc lọc lại những gì cô đọng, ấn tượng nhất, thể hiện được quan điểm, lý tưởng sáng tác của bản thân. Sau đó, sắp xếp lại một cách sáng tạo các ý tưởng muốn thể hiện trong đầu, phân tích và chọn lọc từng hình thức, sự kiện.

-Phác thảo: là bước thể hiện những ý tưởng đã được chọn lọc, sắp xếp trong đầu ra giấy. Với kích thước nhỏ, đủ thể hiện ý đồ muốn trình bày trong tác phẩm thật. Công đoạn này được xem như một bản nháp, để họ chọn lựa bản phác thảo này có mảng hình, ý tưởng, sắc độ,... ưng ý nhất để thể hiện tác phẩm thật.

-Thể hiện:

+Phóng tranh đúng kích thước, tìm hình: Dựa vào phác thảo đã chọn, phóng hình đúng kích thước dự định. Tìm các hình vẽ, mảng hình, tỉ lệ cho phù hợp. Điều chỉnh sắc độ, chính phụ, hình, nền,...

+Can hình: Dùng giấy can trắng can lấy nét. Sau đó can ngược các hình ảnh trên giấy can qua ván gỗ.

+Khắc tranh: Dùng bộ dụng cụ dao khắc, khắc tạo hình lên ván gỗ. Dựa vào mảng hình chính phụ, sắc độ,... để thể hiện nét khắc nông, sâu phù hợp. Đối với tranh khắc gỗ đen trắng ta chỉ cần một ván khắc. Nhưng với tranh khắc gỗ màu thì ta thể hiện cách khắc như dòng tranh Đông Hồ. Có nghĩa, số lượng ván khắc phụ thuộc màu sắc trong tranh. Mỗi màu một ván khắc và một ván khắc nét để in sau cùng. Đối với dòng tranh Đông Hồ khi thể hiện

nét khắc phải to, chắc, khỏe tạo nên hình khắc đơn giản, mộc mạc gần gũi đời sống nhân dân.

+In tranh: sau khi công đoạn khắc đã hoàn thành, dùng ru lô lăn mực lên ván khắc, dùng giấy để in (giấy dó, giấy mả, giấy xuyên chỉ,...) đặt lên ván khắc. Dùng tay hoặc xơ mướp làm công cụ chà lên mặt phẳng giấy để lấy mực in qua giấy. Đối với loại tranh này, màu sắc đơn giản, ít màu, màu được in là những mảng phẳng không vờn khối.

+Bo tranh và hoàn chỉnh: là công đoạn làm cho bức tranh đẹp hơn. Chọn một loại giấy có màu sắc phù hợp với bức tranh, cắt tạo khung viền xung quanh bức tranh và cho vào khung kính. Kết thúc quá trình thực hiện.

2.2.Quá trình sáng tác của bản thân

Người nghiên cứu cũng trải qua quá trình thực tế, sau đó lựa chọn, tìm ý tưởng và sắp xếp các hình ảnh, mảng hình trong đầu. Thông qua các phác thảo để chọn lựa và cuối cùng thể hiện tác phẩm của mình với chủ đề một bức tranh phong cảnh quê hương thể hiện về miền tây sông nước.

Thể hiện:

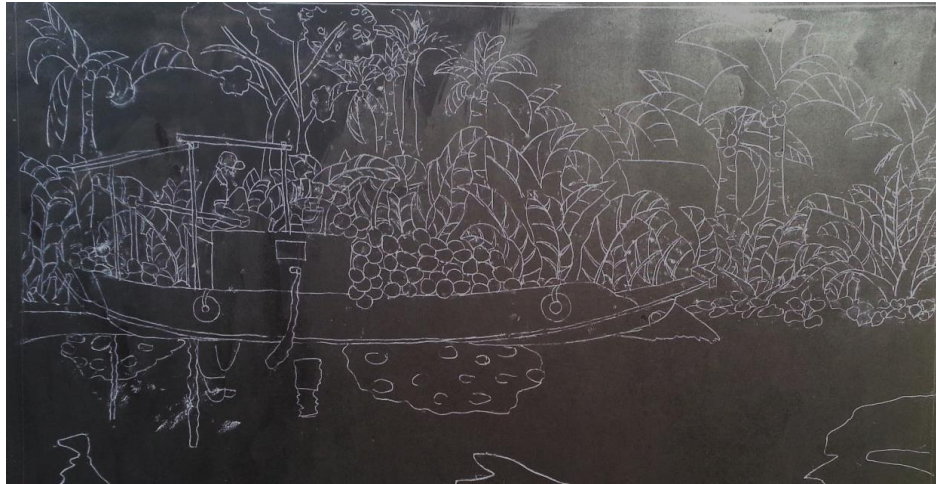
Bước 1: phóng hình đúng kích thước 50 x 110 cm. Tìm các hình ảnh phù hợp: cấu tạo con thuyền, tư thế người ngồi cầm tay lái, hình ảnh cây dừa, dừa nước,... Mỗi hình ảnh một vẽ riêng tạo nên sự thay đổi có tính toán, không gây sự nhầm chán cho người xem.

Hình 1. Bản phóng tranh, tìm hình

Bước 2: Can hình

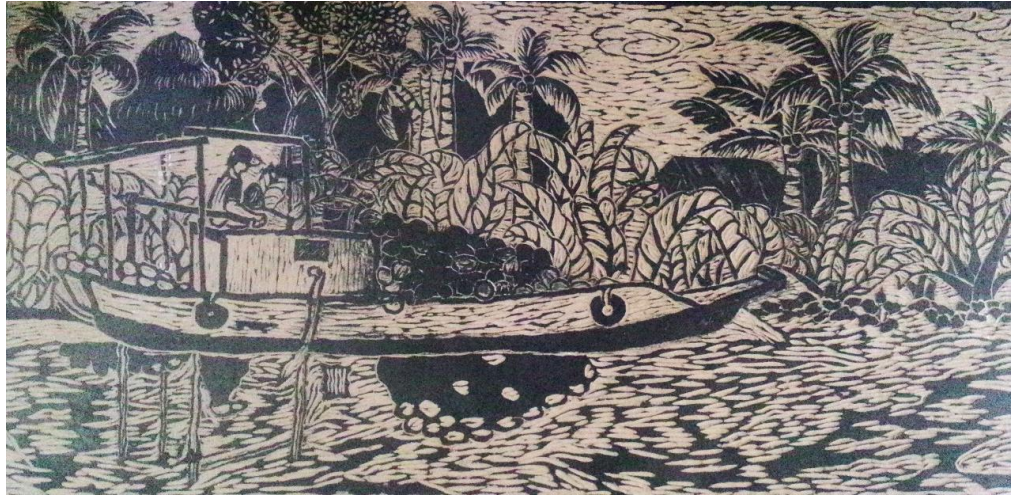
Dùng giấy can trắng lấy nét từ bản tìm hình và in ngược lên bề mặt ván gỗ. Trước khi can lên ván gỗ, nên dùng mực nho quét lên bề mặt ván gỗ một lớp, để dễ dàng khi khắc và điều chỉnh sắc độ đậm nhạt.

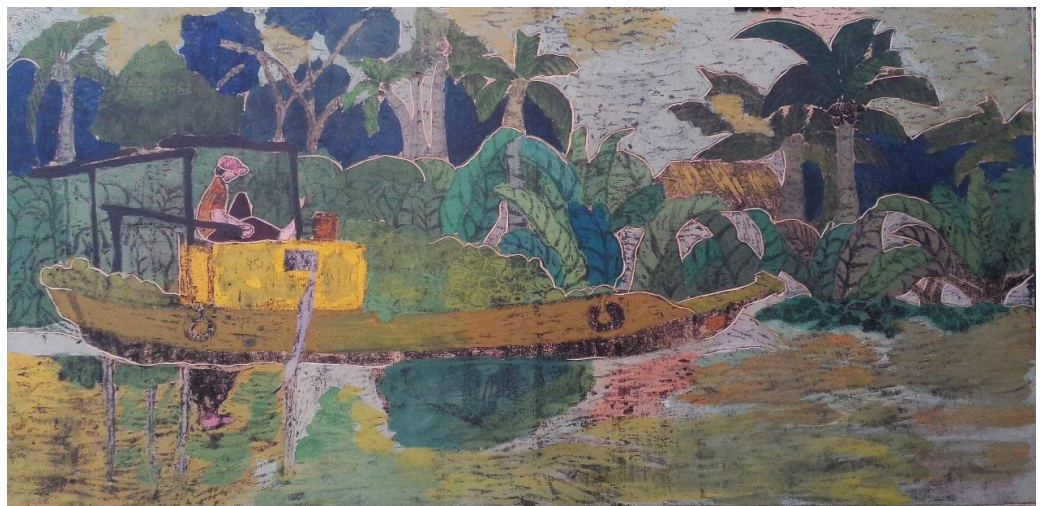
Hình 2. Bản nét khi can lên ván khắc

Bước 3: Khắc tranh

Quá trình khắc tranh của người nghiên cứu có cách thể hiện theo kiểu riêng, không tuân thủ như cách làm tranh của dòng tranh dân gian Đông Hồ. Trong tranh có bao nhiêu màu thì khắc bấy nhiêu ván gỗ, mỗi ván gỗ là một màu và ván khắc nét dùng để in sau cùng. Ở tranh khắc gỗ màu của người nghiên cứu lại thể hiện theo một hướng đi tất, cho đỡ tốn chi phí cho quá trình thực hiện. Người nghiên cứu chỉ dùng hai ván khắc: Một bản khắc nét (H3) và một ván khắc mảng hình (H4). Cách làm này, công đoạn khắc tranh được nhẹ nhàng hơn nhưng đổi lại sẽ gây khó khăn và tốn nhiều thời gian hơn cho việc in ấn.

Hình 3. Ván khắc lấy nét trên ván gỗ

Hình 4. Ván khắc lấy mảng hình

Bước 4: In tranh

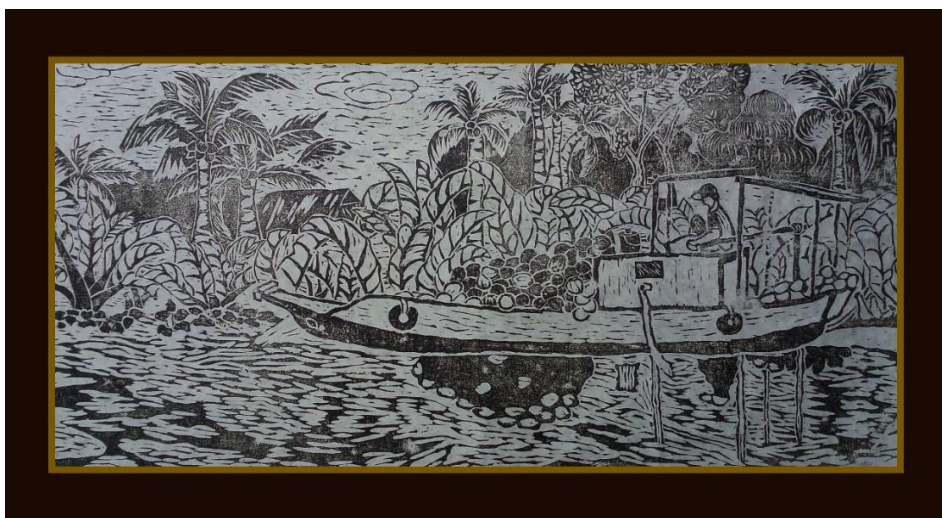
Khi việc khắc tranh đã hoàn thành, người nghiên cứu chuyển sang một nửa đoạn đường chong gai hơn. Ở công đoạn in, đòi hỏi sự tỉ mỉ, đầu tư không kém. Nếu như quá trình khắc tranh tốn kém nhiều ván khắc thì lúc in lại dễ dàng, chỉ cần dùng ru lô lăn qua mực in rồi lăn lên ván gỗ, dùng giấy in đặt lên, vuốt vuốt, xem như xong một màu. Còn việc khắc một ván khắc dành cho in màu thì ta không thể dùng ru lô mà phải dùng cọ đi từng mảng hình khi in. Công đoạn vừa lâu vừa đòi hỏi sự tỉ mỉ. Chúng ta phải quét màu lên từng mảng của ván khắc bằng cọ, in xong mảng này rồi mới chuyển sang in mảng màu khác. Với mỗi lần kết thúc công đoạn in mảng màu, chưa

in bản nét thì người nghiên cứu mất ít nhất bốn giờ đồng hồ cho bản in trên giấy. Hình 5 chính là thành quả của việc in mảng màu bằng giấy mã. Các mảng hình chưa rõ ràng, còn lẫn lộn vào nhau.

Hình 5. In màu lên giấy mã (chưa in bản nét)

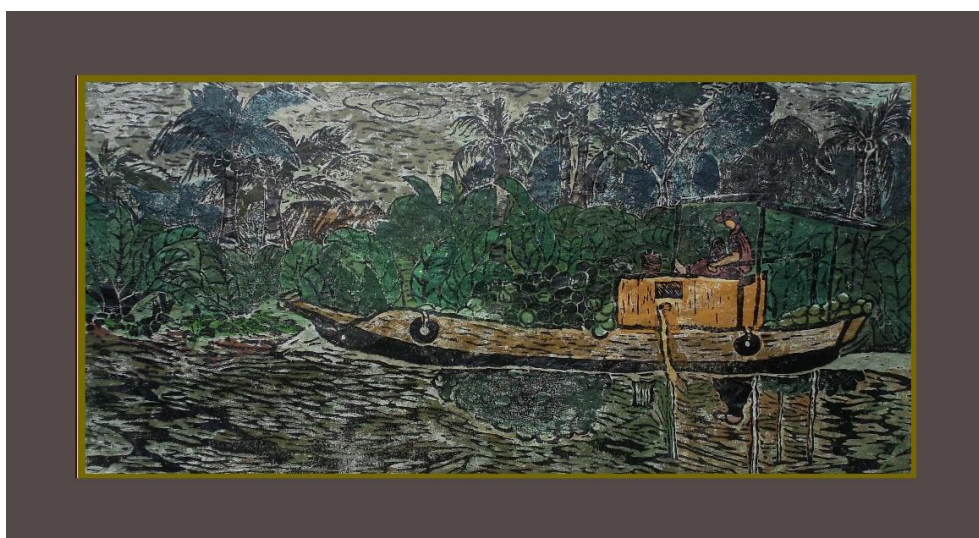
Lúc này, người thực hiện làm việc cuối cùng cho công đoạn in. Hình 6 chỉ là bản nét. Người nghiên cứu mở giấy in ra khỏi ván khắc mảng màu và dán sang ván khắc bản nét. Chú ý các nét phải khớp với mảng hình thì mới tạo nên hiệu quả bức tranh. Thông thường người in dùng những dấu tắt kê (điểm được đánh dấu giữa ván khắc nét và ván khắc mảng màu cho khớp nhau) để tra giấy in mảng màu khớp với ván khắc nét. Khi các mảng màu trùng khớp với bản nét thì mới tạo nên hiệu quả của bức tranh. Công đoạn in được hoàn thành.

Hình 6. In lấy nét

Bước 5: Bo tranh và vào khung kính

Bức tranh đã hoàn thành các công đoạn, người thực hiện như thở phào nhẹ nhõm vì tác phẩm dần hiện ra. Con đường đến đích càng đến gần, nhưng ở các công đoạn cuối cần sự khéo léo nhiều hơn, chỉ cần một sơ xuất nhỏ thì công sức bỏ ra là vô nghĩa. Hình 7, tác phẩm hoàn thành. Người thực hiện công đoạn cuối cùng, chọn một loại giấy bo thích hợp với màu sắc của tranh, chất liệu của giấy. Tùy vào kích thước tranh, mà ta chọn kích thước giấy bo lớn hay nhỏ. Thông thường những tranh có kích thước nhỏ, kích thước giấy bo có thể từ 10 đến 15 cm. Nhưng đối với tranh có kích thước khá lớn thì kích thước giấy bo nên giảm lại. Đo, cắt giấy dán vào bốn cạnh của tranh, đưa tranh vào khung, tác phẩm hoàn chỉnh. Kết thúc quá trình sáng tác của người nghiên cứu.

Hình 7. Tác phẩm hoàn chỉnh

3. KẾT LUẬN

Đề tài nghiên cứu nhằm để nâng cao chuyên môn, tay nghề và khả năng sáng tạo, là cơ hội giúp cho người dạy tự tin thể hiện bản thân, kiến thức đã học. Qua đó giúp cho sinh viên mở rộng sự hiểu biết và phục vụ cho việc học tập. Cho nên ở đề tài nghiên cứu này cung cấp cho sinh viên:

-Phương pháp làm tranh khắc gỗ với từng công đoạn cụ thể. Dựa vào đề tài, các bạn sinh viên có thể tự nghiên cứu và thể hiện một tác phẩm khắc gỗ theo sở thích, niềm đam

mê sáng tạo của mình. Qua đó, sinh viên có thể vận dụng cách làm tranh để tạo nên một chất liệu mới phục vụ cho các bài tập chuyên ngành.

-Mở rộng kiến thức về chuyên ngành thiết kế thời trang đang học. Các bạn sinh viên hiểu hơn nguồn gốc của ngành thiết kế thời trang bắt nguồn từ đâu, ngôn ngữ thể hiện của nó. Cũng như qua các môn học vẽ mỹ thuật – đồ họa vi tính – Thiết kế thời trang trên máy vi tính, các em thấy được mối liên hệ giữa chúng. Đồng thời cũng là mối liên hệ giữa mỹ thuật ứng dụng với nghệ thuật đồ họa qua ngôn ngữ thể hiện đường nét và mảng hình.

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đặng Thị Bích Ngân (chủ biên) (2002), “*Từ điển thuật ngữ mỹ thuật phổ thông*”, NXB Giáo Dục.
2. Bộ văn hóa thông tin (2001), “*Triển lãm mỹ thuật toàn quốc*”, NXB Bộ văn hóa - thông tin, vụ mỹ thuật.
3. Tổng lên đoàn lao động Việt Nam – Trường ĐH Tôn Đức Thắng (2009), “*Tác giả - tác phẩm Mỹ thuật công nghiệp*” NXB Văn hóa thông tin.
4. La Toàn Vinh (2009), “Tranh Khắc gỗ”, *Thông tin mỹ thuật – Trường ĐH Mỹ thuật TP.HCM*, số 25 – 26, tr.54 -56.

Các trang web điện tử:

1. <http://soi.today/?p=81206>
2. <http://voer.edu.vn/m/do-hoa-gia-ve/5a5cca9d>
3. <http://reds.vn/index.php/nghe-thuat/my-thuat/1860-hoi-hoa-truyen-thong-nhat-ban>
4. <http://giaitri.vnexpress.net/tin-tuc/san-khau-my-thuat/tranh-cua-utagawa-bac-thay-hoi-hoa-nhat-ban-2920487-p2.html>
5. <http://event.net.vn/tranh-cua-utagawa-bac-thay-hoi-hoa-nhat-ban-123557.htm>
6. <http://xn--ngctk2-jm8b0i.vn/?page=newsDetail&id=588483&site=6503>
<http://vietnamese.cri.cn/chinaabc/chapter21/chapter210201.htm>
7. <http://t3h.vn/Dohoa/kienthuc/thiet-ke-do-hoa-la-gi.html>
8. https://vi.wikipedia.org/wiki/T%E1%BA%A1o_d%C3%A1ng_c%C3%B4ng_nghi%E1%BB%87p